

YERYÜZÜ YAZILARI

CİLT : 1

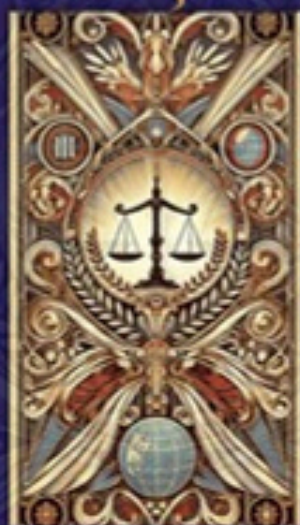
SAYI : 7

Eğitim ve Bilim için
Düşle

Emek ve Halk için
Düşle

Tarih ve Toplum için
Düşle

Kültür ve Sanat için
Düşle

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Melek Cappelletti

Thomas More
ve “ Ütopyası ”

1

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Thomas More ve “ Ütopyası ”

I

Harflerin yeniden canlanması ütopik ufkun yeniden canlanmasını da beraberinde getirir.

16. yüzyıl hümanistlerinin, 13. yüzyıl skolastiklerinin Aristoteles'i okurken gösterdikleri coşkuyla ancak karşılaştırılabilecek bir coşkuyla giriştikleri Platon okuması, bir yöntem ve bir arketip önermektedir.

Amerika'nın ve Doğu'ya giden deniz yollarının keşfi, Orta Çağ'ın sınırlı coğrafi çerçevesini yerle bir etti ve beklenmedik yaşam ve kültür biçimlerini ortaya çıkarırken, akıl ve hayal güçlerinin gözlerini yeni insan birlikteliği biçimleri olasılığına açtı. Toplumsal ve politik idealizm alanı, doğal olarak ve neredeyse kaçınılmaz olarak Yeni Dünya'nın bir bölgesiyle örtüşüyordu.

Öte yandan, kozmik boyutta Kopernik, Kolomb'u, Galileo ise güneş sisteminin Vespucci'sini canlandırır.

Avrupa, Dünya'nın merkezi olmadığı gibi, Dünya da evrenin merkezi değildir. Hem alçakgönüllü hem de yüceltilmiş olan insan, her halükarda, sonsuzluğun yeni perspektifleri içinde, düşünce ve eylemde eşi benzeri görülmemiş bir cüret kazanır.

Buluşlar ve teknik ilerlemeler aynı anda toplumda köklü bir reform umudunu doğurur, çünkü Aristoteles'in, mekikler kendi kendine döndüğünde köleliğin ortadan kalkacağını söyleyen sözü hemen hemen herkes tarafından hatırlanır ve pek çok kişi tarafından benimsenir.

Latin Batı'nın iki ucunda, karanlık İngiltere ile güneşli Calabria'da, birçok açıdan birbirine zıt, ancak birçok açıdan da örtüşen iki adam olan Thomas More ve Thomas Campanella, bu dönemin en önemli iki ütopik öyküsünü yazdılar: Ütopya ve Güneş Şehri.

II

Thomas More, 7 Şubat 1477'de, bazılarına göre ise 6 Şubat 1478'de Londra'nın Milk Street semtinde doğdu.

Memleketindeki St. Anthony Okulu'na N. Holt'un yönetimi altında devam etti. Daha sonra Canterbury Başpiskoposu Morton tarafından Oxford Üniversitesi'ne gönderildi ve orada yaver olarak çalıştı.

Yüzyılın öldüğü yıl Erasmus'la ilk kez tanışmış ve bu tanışmada, kuşkusuz yüzyılın aydınları arasında bir dostluk örneği sayılabilecek entelektüel ve duygusal bir ilişki kurulmuştur.

Bu arada tutkuyla Helen dilini inceledi ve Lily ile işbirliği yaparak Yunan Antolojisi'nden bazı şiirler çevirdi ; böylece, zamanının diğer hümanistleriyle karşılaştığında çok verimli olmasa da İngiliz nesrinin, Latin Rönesans şiirinin ve toplumsal-siyasal fikirlerin tarihi açısından çok önemli olan edebi bir faaliyete başladı.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

1501 yılında St. Lawrence Kilisesi'nde St. Augustine'in Tanrı'nın Şehri adlı yapıtı üzerine bir dizi konferans verdi ve bu konferanslar büyük bir başarıyla sonuçlandı. 1503 yılında ise Kraliçe Elisabeth'in Ölümüne Acıklı Ağıt adlı ağıt eserini besteledi.

Ruhu, bir yandan edebiyata olan eğilimi, bir yandan Erasmus hümanizmine olan sempatisi, bir yandan siyasal ve toplumsal konulara olan ilgisi, diğer yandan da tefekkür ve manastır hayatına olan eğilimi arasında ikiye bölünmüştü.

William Roper bize Life of More adlı eserinde şunları söyler : "Bundan sonra kendini Londra'daki Charterhouse'da ibadete ve duaya adadı, orada yaklaşık dört yıl boyunca dindar bir şekilde, yeminsiz olarak yaşadı" .

Ancak 1504'te Parlamento'ya girdi ve Avam Kamarası üyesi olarak, Kral VII. Henry'nin olağanüstü para taleplerine karşı çıktı; bu önemli bir önseziydi. Gözden düştü ve hakkında dava açıldı. Saygın bir hukukçu olan babası Londra Kulesi'ne hapsedildi ve orada öldü.

Roper, Essexli bir beyefendi olan ve üç kızı olan Efendi Colte tarafından evine davet edildiğini, "özellikle dürüst sohbetleri ve erdemli eğitimleriyle" sevgisini oraya yönelttiğini, ancak ikincisine daha çok meyilli olmasına rağmen, en büyüğünü küçük düşürmemek için gözlerini ona dikip onunla evlendiğini anlatır. Bu, Ocak 1505'te gerçekleşir ve aynı yılın Ekim ayında, kızlarının ilki ve en sevdiği Margaret doğar.

Aynı dönemde, özellikle Ütopya'da , üslubunun oluşumuna katkıda bulunan acımasız hicviyle Lucianus'un çevirisini üstlendi . Çeviri, 1506'da Paris'te Badius tarafından basıldı.

İki yıl sonra, şüphesiz kıtanın hümanistleriyle temas kurmak için can atıyordu ve Paris ve Leuven'i ziyaret etti. İngiltere'ye döndüğünde, Kral VIII. Henry'nin taç giyme töreni üzerine , ona bir kutlama şiiri ithaf etti. O sırada Erasmus, evinde kalıyordu ve onun ısrarı üzerine, Deliliğe Övgü'yü yazdı .

Aslında More'nun evi yabancı sanatçılara ve edebiyatçılara her zaman açıktı. Bu misafirperverliğin kayda değer bir meyvesi, Erasmus'un yukarıda bahsedilen kitabına ek olarak, Genç Holbein tarafından çizilen More ve ailesinin portreleridir. Ancak Kıta Avrupası'ndan gelen hümanistleri ağırlamak, korumak ve onları sırayla ziyaret etmekle yetinmeyip, onların yaşamlarını ve eserlerini de tanıtmak istiyordu. Bu nedenle, İtalyan hümanistinin prototipi olan Pico della Mirandola'nın Yaşamı'nı İngilizceye çevirdi.

1494'te babasının gönlünü hoş tutmak için kendini hukuk öğrenimine adayan More, 3 Eylül 1510'da Londra Şehri Şerif Yardımcılığı'na atandı. Bilindiği gibi, görevlerini yerine getirirken gösterdiği dürüstlük ve sağduyu, Erasmus'un bu konuda şöyle haykırmasından başka bir şey değildir: "Keşke More gibi adamlar yargıç olarak atansa dünya ne kadar mutlu olurdu!"

Bu arada More, eğitimlerini bizzat üstlendiği çocukları ve Erasmus'a göre "edebiyat dersleri verdiği ve her türlü müzik türünde eğitim verdiği" eşiyle mutlu bir aile hayatı yaşıyordu. Ancak, More'nun da belirttiği gibi, hayatına büyüleyici bir arkadaş olmaya başladığı sırada, henüz genç yaşta vefat etmiş ve geride üç kız ve bir erkek çocuk bırakmıştı.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Aynı yıl, 1511'de More, "çocuklarının bakımını kendi zevkinden daha çok önemseyerek", Erasmus'un da dediği gibi "bir onur incisi veya bir çocuk" değil, anlayışlı ve ilgili bir ev hanımı olan Alice Middleton ile yeniden evlendi.

More, 1513 civarında en önemli İngilizce eserlerinden biri olan Kral III. Richard'ın Tarihi'ni yazdı . Bu eser, V. Edward'ın saltanatının tarihi için başlıca edebi kaynaktır.

Ekim ve Mart 1515 arasında, deyim yerindeyse diplomatik kariyerine, Flanders'da bir görev üstlenerek başladı. Orada, hümanistler, tüccarlar, denizciler ve akademisyenlerin bir araya geldiği bir ortamda, tam adı Libellus vere aureus nec minus salutaris quam festivus de optimo reipublicae statu deque nova insula Utopia olan Ütopya'sının ikinci kitabını yazdı. (Devletin en uygun yapısı ve yeni Ütopya adası hakkında, şenlikli olmaktan çok daha az faydalı olmayan, gerçekten alın değerinde küçük bir kitap.) İlk kitabı ertesi yıl (1516) yazdı ve aynı yıl eserin tamamı Louvain'de yayımlandı.

Bu arada, Papa'nın lehine krala karşı açtığı bir davayı kazandıktan sonra, kral tarafından zorla hizmete alındı. Birkaç ay sonra, 1517'nin ikinci yarısında, İngiliz ve Fransız tüccarlar arasındaki anlaşmazlığı çözmek üzere Kraliyet elçisi olarak Calais limanına gönderildi. Biyografi yazarlarının da belirttiği gibi, More, kamu ve saray hayatına tam anlamıyla dahil oldu.

Basel'li yayıncı Froben Ütopya'nın yeni bir baskısını yayınladı ve aynı zamanda , P. S. ve H. M. Allen'in bu amaçla anlattığı anekdotta gösterildiği gibi, o baskıdan sonra More'a çağdaşları arasında en çok ün kazandıran eser olan Epigrammata'yı yayınladı : "1527'de Valladolid'de gerçekleşen bir tartışmayı anlatan bir İspanyol şöyle yazmıştır: İtalyanlar, hiçbir Alp ötesi eserin şiirde gerçek bir başarıya sahip olduğunu kabul etmiyorlar. Ben de Thomas More'un bir veya iki epigramını alıntılayarak cevap verdim."

1522'de, ancak tamamlamadan bıraktığı dindar incelemesi De Quatuor Novissimis'i (Nihai Nedenler Üzerine) yazdı ve kısa bir süre sonra, 1523'te, Guilielmus Rosseus takma adıyla, daha sonra kendisine karşı başka bir Diyalog yazacağı Luther'e karşı VIII. Henry'yi savundu .

Tıpkı büyük dostu Erasmus gibi, o da Reformasyon'un önderine saldırmaktan kendini alamıyordu; tıpkı onun gibi, Reformasyon'un Kilise içinde gerçekleştirilmesi gerektiğine inanıyordu ve her şeyden önce, Protestanlıkla birlikte, temelde anti-hümanist bir anlamda "odium theologicum" adı altında gerçekleştirileceğinden korkuyordu.

Bu arada siyasi kariyeri de başarılı bir şekilde devam etti: Nisan 1523'te Avam Kamarası Başkanı olarak atandı; Temmuz 1524'te Oxford Üniversitesi Yüksek Komiseri olarak atandı; 1525'te Cambridge'de aynı görevi üstlendi ve Lancaster Düküğü Şansölyesi olarak atandı; 1526'da Kardinal Wolsey ile birlikte Fransa Kralı I. Francis'in huzurunda Amiens'e diplomatik bir görevde bulundu; üç yıl sonra Tunstall ile birlikte Cambrai Antlaşması'nın müzakerelerini yürütmekle görevlendirildi. Nihayet 25 Ağustos'ta kral onu İngiltere Lord Şansölyesi olarak atadı. Bu görevde Kardinal Wolsey'nin yerini aldı ve böylece siyasi kariyerinin zirvesine ulaştı.

Ama zirveler her zaman uçurumları çağırır: düşüş ve trajik son yakındır.

Kardeşinin dul eşi Aragonlu Catherine ile yirmi yıl evli kalan VIII. Henry, âşık olduğu saray hanımı Anne Boleyn ile yeniden evlenmek için ondan boşanmaya karar verir. Amatör bir teolog ve din adamı olarak , amacını haklı çıkarmak için sürekli gerekçeler sunar.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Biraz geç de olsa, böyle bir evliliğin ensest bir tarafı olduğunu fark eder. Daha önce kraliyet birliğine onay veren Papa, yalnızca geri dönüp sözünü geri almak istemediği için değil, aynı zamanda o dönemde İngiltere'dekilerden daha güçlü ve zengin olan İspanya kralı ve kraliçesini kızdırmak istemediği için de evliliği feshetmeyi reddeder. Ancak entelektüel kisvesi altında gerçek bir otokratik mizaca sahip olan, ilahiyatçı kılığına bürünmüş mavi sakallı VIII. Henry, Roma papasını görmezden gelir ve uzlaşmacı Canterbury Başpiskoposu Crammer'ın boşanma kararı almasını ve onu Anne Boleyn ile evlendirmesini sağlar. Dahası, Parlamento'nun, kralın İngiltere Kilisesi'nin başı olmasını sağlayan Üstünlük Yasası'nı onaylamasını sağlar.

Halk, soylular ve din adamları (ilki kayıtsızlıktan, ikincisi açgözlülüğünden, üçüncüsü hırstan ve üçü de güçlü, ancak henüz olgunlaşmamış bir milliyetçi duygudan) bağlı kalıyor ve itaat ediyor. Sadece birkaçı yeni evliliğin ve yeni veraset zincirinin geçerliliğini alenen ve resmi bir şekilde kabul etmeyi ve ulusal Kilise'nin yüce başı olarak Kral'a bağlılık yemini etmeyi reddediyor. Bu az sayıdaki kişi arasında tam da Thomas More var. Yemin etmesi gerekenler listesinin başında yer almak üzere saray yetkililerinin en prestijlisi olarak seçilen More, vicdani sebepleri öne sürerek yemin etmeyi reddediyor.

Kendisinden önce babası gibi o da ünlü Kule'ye kapatılır ve bir yıl boyunca orada kalır; kraliyet iktidarının tehditlerine ve evlat sevgisinin yakanlarına direnir, kendisini boyunduruk altına almak isteyen Saray'ın ve onu serbest bırakmak isteyen ailenin umutlarını küçümser. Zaten uğursuz olan hapishanede tefekkür eder ve yazar. Bir diğer büyük hümanist ve kamu figürü olan Boethius gibi, ölümünü beklerken teselli edici bir inceleme yazar: Sıkıntıya Karşı Teselli Diyaloğu .

Mahkemeye çıkarılıp vatana ihanetle suçlandıktan sonra, 1 Temmuz 1535'te idama mahkûm edildi. Altı gün sonra cezası infaz edildi. Başlangıçta mahkûmun Londra sokaklarında sürüklenmesi, ardından asılması, dört parçaya bölünmesi ve cesedinin şehrin dört kapısına teşhir edilmesi emredilmişti. Ancak kral, cezayı basit bir idam cezasına çevirdi. More, ütöpik öyküsünün acı ironisiyle, kraliyetin bu merhamet eylemini öğrenince şöyle haykırdı: "Tanrı dostlarımı Kral'ın merhametinden, çocuklarımı da affından korusun." İyi huyluluğu darağacında da kendini belli ediyor. Roper, cellada dostça bir tavırla şöyle dediğini aktarıyor: "Kendine hakim ol dostum, mesleğinden utanma: Boynum çok kısa, itibarını korumak için çarpık vurmamaya dikkat et."

Katolik Kilisesi, Thomas More'u 1935'te aziz ilan etti. Ancak, Ütopyası ve tüm yaşamı göz önüne alındığında, bize Katolikliğin bir şehidinden ziyade hümanist bir itirafçı gibi görünüyor. Kral'la çatışıp kahramanca Papa'nın tarafını tuttuysa, şüphesiz ki bu, yeni doğan milliyetçiliğe karşı çıkmak ve Kilise'nin birliği aracılığıyla Hristiyan dünyasının birliğini korumak istemesinden kaynaklanıyordu. Öte yandan, vazgeçilmez olarak gördüğü Kilise reformu, Kilise'nin kendisini insanlıkla örtüştürme eğiliminde olduğundan, Yunan felsefesi ile Hristiyan vahyi, insan bilgisi ile doğaüstü inanç arasındaki sürekliliği vurguladığından, More'un Papalık'ı savunup yüceltirken, aslında insan ırkının birliğini savunup yücelttiği (Campanella'nın daha sonra yaptığı gibi) düşünülebilir.

Papalık onun için bir semboldü ve daha da önemlisi, böyle bir birliğin sağlanabileceği somut bir araçtı. En büyük engelin milliyetçilik olduğu bu birlik temelinde More, muhtemelen Ütopya'sının komünizminde ima edilen eşitlik ideallerini ileriye taşıyabileceğine inanıyordu . Ütöpik anayasanın temelini oluşturan komünist rejimin kendisi, ona göre Hristiyan idealinin bir gerçekleşmesidir. Dolayısıyla ütopyacılık ile şehit arasında bir çelişki olduğu söylenemez; şehidin, dolaylı olarak ve belki de tamamen bilinçli olmasa da, ütopyacının idealleri uğruna kanını döktüğü söylenebilir.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Melek Cappelletti

Thomas More
ve “Ütopyası”

2

dusle.club

III

Ütopya'nın anlamı hakkında çok şey tartışıldı . Bazı yazarlar, bu kavramı, Erasmus'a göre More'un paradoksa olan düşkünlüğünü ifade etmeyi amaçlayan bir retorik oyunundan, edebi bir alıştırmadan başka bir şey olarak görmüyorlar.

Böyle bir hipotez bugün göz ardı edilebilir görünüyor. Ancak Ütopya'da , yazarın kendi toplumsal ve siyasi görüşlerinin anlatıcı aracılığıyla ifade edildiği ideal toplumun bir taslağını mı görmemiz gerektiği henüz belli değil.

İlk hipotez, Quevedo tarafından zaten desteklenmişti: "More'nun bu politikayı İngiltere'nin zulmüne karşı uydurduğuna ve bu nedenle fikrini bir ada haline getirdiğine ve aynı zamanda çağının en asil adamlarının düzensizliklerini azarladığına ikna oldum. Bu görüşü doğrulamak benim için kolay olurdu; ancak bu kitabı (Ütopya) okuyan herhangi birinin benim şu uyarımla bunu doğrulaması zor değil: "Kim kimsenin yapmadığını yapmalı" diyen, herkesi azarlar. Yazarımız bunu kendi şevkini tatmin etmek için yaptı."

Ortalama okuyucuya en doğal görünen ikinci hipotez, bizim görüşümüze göre aynı zamanda en doğru olanıdır.

Ancak bu, ilkinin dışlamaz. Aksine, özellikle ilk kitapta yer aldığı şekliyle belirli bir durum ve tarihsel anın eleştirisinin, özellikle ikinci kitapta geliştirilen ideal bir planın geliştirilmesi için bir başlangıç noktası işlevi gördüğü söylenebilir.

Bu ideal planın More'un kendi görüşlerini ifade ettiği çağdaşları için de açık görünüyor, çünkü aksi takdirde Erasmus kendi görüş ayrılıklarını dile getirme zahmetine girmezdi ve Quevedo da "bu kitabın bazı önermelerini bilgelikle okuyup, özgürlüklerinin dinin eşiğinden güvenli bir şekilde geçmediğine karar veren sağduyulu okuyuculara" cevap verme zahmetine girmezdi.

Zira, dönemin okuyucularının birçoğu, özellikle de felsefi ve teolojik konularda en bilgili olanlar, sonradan birçok kişinin keşfettiğinin aksine, Ütopya'da mülkiyet, din ve ibadet özgürlüğü, evlilik ve boşanma vb. konularda açıklanan fikirlerin ortodokslukla pek bağdaşamayacağının farkına varmış olmalıdır; din adamlarının ve soyluların aylıklığını kınadığı, savaşın doğaya aykırı zulmünü kınadığı vb. ifadeler ise en azından dindar kulaklara hoş gelmemelidir. Skolastisizme duyduğu nefretle, sapkın Husçu Jerome'un otoritesine başvurmaktan çekinmez.

Ütopya , fikirleri büyük ölçüde More'un zamanının ve ülkesinin özgül durumunun eleştirisinden doğan özgün bir eser olsa da , çağdaşlarının da gördüğü gibi, şüphesiz Platon'dan etkilenmiştir. Bununla birlikte, II. Kitap Devlet'ten bazı fikirleri sürdürürken, ilkinin daha çok Yasalar'a benzer görüldüğünü belirtmeliyim ; çünkü ilki doğrudan komünizme dayalı ideal bir toplum planını özetlerken, ikincisi özel mülkiyetin kaldırılması olmadan bile gerçekleştirilebilecek acil reformları öngörür.

Her halükarda, Platon'un etkisi tek başına söz konusu değildir. Mülkiyet ortaklığı doktrini, paranın yozlaştırıcı rolü ve özel mülkiyetin tutumu veya gayri meşruluğu konusunda, Büyük Basileios ve John Chrysostom gibi bazı Yunan Babalarının etkisi de muhtemelen eklenmiştir.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Aziz Augustinus'un etkisi bazı noktalarda oldukça açıktır, örneğin Hipponlu'nun Tanrının Şehri adlı eserinde önerdiği, bazı suçlular için köleliğin yerine ölüm cezasının konulması gibi.

Son olarak, Erasmus ve diğer hümanistlerin, özellikle Castalión'un savunduğu ve S. Zweig'in yerinde bir şekilde "Calvin karşıtı" olarak nitelendirdiği dini ve ideolojik hoşgörüyü ilişkin fikirler açısından etkisini göz ardı edemeyiz.

Eserle ilgili ortaya çıkan bir diğer sorun da, paradoksal bir şekilde, Ütopya'nın "konumu"dur .

Çoğu yazar, eseri güney yarımkürede, Brezilya ve Hindistan arasında bir yere yerleştirir. Metnin kendisi, anlatıcı Hithloday'i, Amerigo Vespucci'nin dördüncü yolculuğu sırasında Cape Frio'da terk ettiği yirmi dört adamdan biri olarak sunar.

Diğerleri, örneğin GC Richards, ütopyiklerin fiziksel tipleri ile Japonlar arasında buldukları benzerliklere dayanarak, Moro'nun Japon takımadalarında bir adayı düşündüğünü düşünmüşlerdir.

Son olarak H. Stanley, Jevons ve Arthur Morgan gibi diğerleri ise More'nun , 1510'dan beri Panama Kışağı'nda kurulmuş olan İspanyollardan duyduğu İnka İmparatorluğu'ndan (rejimi bir tür Devlet sosyalizmiydi) ilham aldığına inanıyor.

Kanaatimizce ikinci hipotez, ütopyacılığın fiziksel tasvirinin Japonlar için olduğu kadar Asya ve Amerika'nın diğer birçok yerli halkı için de uygun olabileceğini düşünmemektedir. Üçüncü hipotez ise, komünist rejim açısından, More'nun, aralarında belirli bir mal topluluğunun her zaman az ya da çok var olduğu Asya veya Amerika'nın az ya da çok ilkel halklarından herhangi birinden eşit derecede ilham almış olabileceğini hesaba katmamaktadır. Ancak, bu tür sorularda karar vermek zordur.

IV

Eserdeki karakterler More'un kendisi; Erasmus'un öğrencisi, More'un dostu ve Anvers belediyesinin sekreteri Pedro Pilles; Portekizli denizci, hümanist ve filozof, bir nevi Rönesans Ulysses'i olan Rafael Hythloday'dır. Hythloday'da insana dair her şeye karşı canlı bir merak, eski edebiyata ve yeni ülkelere duyulan sevgi ve saray hayatına duyulan tiksinti, More'un kişiliğinin en karakteristik yönlerinden bazılarını ortaya koyar.

Diyalog, birçok Platoncu diyalogda olduğu gibi başlar: More, arkadaşı Pilles'le, yanında bir yabancıyla birlikte, Anvers'teki Saint Mary Kilisesi'nin önünde buluşur; yabancı onunla tanışılır ve hep birlikte yazarın evine giderler, bahçede oturup uzun uzun konuşurlar.

Yabancı, İngiltere'yi ziyaret ettiğinde, hırsızları o kadar meşhur bir şekilde asarak hırsızlığı bastırmakla övündüklerini duyduğunu anlatır; öyle ki bazen tek bir darağacında yirmi kişi olurdu. Oysa o anda öğrendiği gibi, ülke her yerde hırsızlarla doluydu.

Ancak hırsızlığı sona erdirmek için, hırsızları asmak yerine hırsızlığın gerçek nedenlerini, yani yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmalıyız.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Fakat yoksulluk ve açlığın sebepleri de çeşitlidir: Soyluların, herhangi bir nedenle işten çıkarıldıklarında hiçbir kaynakları kalmayan asalak ve aylaklara bakma geleneği; dünyaya çok sayıda sakat ve işe yaramaz insan atan az veya çok kalıcı orduların varlığı, vb. "Soylular olduğu sürece," der, "hırsızlar da olacaktır."

Ancak asıl nedenin -ki bu zaten Karl Marx'ın açıklayıcı yönteminin habercisidir- "üretim ilişkileri" dediğimiz şeyde aranması gerektiğini belirtir.

Yeni gelişen tekstil endüstrisi, koyun yetiştiriciliğini tarımdan daha kazançlı bir iş haline getiriyor. Bu nedenle, kiracılar ve küçük kırsal toprak sahipleri topraklarını her ne pahasına olursa olsun satmak veya mülksüzleştirmek zorunda kalıyor ve yoksulluğa sürükleniyorlar.

More, Hythloday aracılığıyla, hırsızlara karşı savurganlık ve adaletsizlikle verilen ölüm cezasının, derhal bir çözüm olarak, zorunlu çalışma cezasına dönüştürülmesini öneriyor: hükümlüler kamu işlerinde ve hizmetlerinde çalıştırılacak, ancak kilitlemeyecek veya zincire vurulmayacaklar .

Ancak More, ceza hukukundaki bu değişikliklerle yetinmeyecek kadar zeki ve dürüsttür - tıpkı herhangi bir "iyi niyetli" ve yüzeysel reformcu gibi. Ütopyacıların ideal ülkesinin anlatıldığı ikinci kitaba geçişi hazırlayan ve böylece çok daha radikal bir şey ima eden More, "Özel mülkiyeti ortadan kaldırmadan, nüfusun büyük bir kesimini etkileyen kötülüklerin bir nebze hafifletilebileceğini, ancak nüfusun büyük bir kesimini asla hafifletemeyeceğini, ancak tamamen ortadan kaldırılamayacağını kabul ediyorum," diyor.

Bu nedenle özel mülkiyeti tüm toplumsal kötülüklerin kökü olarak görüyor. Ve özel mülkiyet rejiminin yasal kısıtlama ve düzenlemeler yoluyla ilerletilen diğer daha az önemli reformlarını analiz ederek, yalnızca yetersizliğini değil aynı zamanda bunların çelişkili etkilerini de büyük bir açıklıkla not eder.

"Çünkü eğer yasalar, her insanın sahip olabileceği azami toprak veya para miktarını belirlemeyi amaçlasaydı; eğer prensin yetkileri sınırlandırılıyorsa, aynı zamanda halkın küstahlığına bir fren koysaydı, hiç kimsenin isyan ve düzensizlik yoluyla kamu görevlerini işgal etmesini engelleseydi; eğer bu görevler sahılasaydı ve talep ettikleri lüks ve debdebe nedeniyle bunları işgal edenlere yük olmasaydı, böylece kamu görevlileri kayıplarını aldatma ve şiddet yoluyla telafi etme cazibesine kapılmazlardı, çünkü böyle bir şey olsaydı, daha ziyade akıllı ve ihtiyatlı olanlar tarafından işgal edilmesi gereken görevleri zenginlere emanet etmek gerekecekti; eğer bütün bu tedbirler alınsaydı, diyorum ki, kişi, diyetle elde edilebilecek kadar çok veya az kazanırdı." ve iyileşmekten ümidini kesen ve ağrıların hafiflediğini, hastalığının hafiflediğini hisseden, fakat hiçbir zaman tam olarak sağlıklı hissedemeyen hasta için bir dinlenme; aynı şekilde, özel mülkiyet var olduğu sürece siyasi bir organ hiçbir zaman mükemmel olamaz; ve bu kanunlar uygulandığında her şeyin karmaşık hale gelmesi mümkündür, tıpkı bir hastalığa çare uygulandığında başka bir hastalığın ortaya çıkması gibi; bir hastalığı iyileştiren ilaç başka bir hastalığı ortaya çıkarabilir; vücudun sadece bir kısmı kuvvetlenirse diğerleri zayıflayabilir.

Bu tür sözleri okuyunca, bir devrimci sosyalistin "anayasacı" bir demokratla, ya da tarihi ironiyi mazur görebiliriz, bir Hristiyan demokratla konuşurken kullanacağı üslubu hatırlamamak elde değil.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Melek Cappelletti

Thomas More
ve “Ütopyası”

3

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

V

"Coğrafi konumu itibariyle gelenek ve yaşam biçimleri bakımından bizden daha uzak olmayan" bir ülke olan Ütopya'da, dikkate değer, hatta sıra dışı pek çok şey var; ama hiçbir mülkiyet rejimi ve orada altına ve değerli taşlara atfedilen değer kadar dikkate değer değil .

Yazarın da belirttiği gibi, tüm kurumlar, tüm yasalar ve gelenekler, o ülkede özel mülkiyetin olmaması ve taşınır ve taşınmaz tüm malların ortak mülkiyet olması gerçeğiyle doğrudan veya dolaylı olarak belirlenir.

Zenginliğin simgesi ve sembolü olan altın, ütopyacılar tarafından en işe yaramaz, hatta en aşağılık metal olarak kabul edilir ve gümüş gibi yalnızca aşağılık veya önemsiz amaçlar için kullanılır.

Bununla uğraşırken, ironi önce sağduyu kisvesi altında, sonra da paradoks yoluyla ortaya çıkar: "Birçok şeyin, geleneklerimizden farklı olduğu ölçüde bize inanılmaz geldiği doğrudur; ancak sağduyulu bir kişi, Ütopyalıların yapısının bizimkinden çok farklı olması nedeniyle, altın ve gümüşe farklı bir değer biçtiklerini görünce şaşırmayacaktır. Paraya ihtiyaçları olmadığı ve madeni para kullanmadıkları, yalnızca nadiren gerçekleşen ve aralarında genellikle uzun aralıklar bulunan özel günler için sakladıkları için, paraya, kullarımlarına oranla sahip olduklarından daha fazla değer vermezler. Dolayısıyla, demiri altına veya gümüşe tercih etmeleri son derece mantıklıdır, çünkü insanlar demir olmadan yaşayamazlar, tıpkı su veya ateş olmadan yaşayamayacakları gibi; diğer yandan, diğer metallerin hiçbirisi insanın onsuz yapamayacağı kadar vazgeçilmez değildir. Bu, insan ırkının deliliğidir.

" Altın ve gümüşün değerinin kıtlığı nedeniyle arthğı" Ve biraz sonra: "Ütopyacılar, bu metallerin kaplar veya kuyumculuk eşyaları yapmak için kullanılması durumunda, insanların bunlara aşırı alışabileceğinden ve örneğin bir savaş durumunda askerlere ödeme yapmak için para basmak üzere eritilmesi gerekirse, bunları teslim etmekte isteksiz olabileceğinden korkuyorlar. Tüm bu olumsuzluktan kaçınmak için, para ve zenginlik hakkındaki kendi fikirleriyle tamamen uyumlu olsa da bizimkilerle o kadar çelişen bir yonteme başvurdular ki, altına ve gümüşe bu kadar değer veren ve sahip olduğumuzda onları bu kadar özenle saklayan bizler arasında pek de itibar görmez. Ütopyacılar, kırılgan ve değersiz malzemelerden yapılmış olmalarına rağmen görünüşte hoş görünen kil veya cam kaplardan yer ve içerler; en aşağılık ve hatta orijinal kullanımlar için tasarlanmış kapları yapmak için ise altın ve gümüş kullanırlar; Altın ve gümüşten kölelerine taktıkları prangalar ve zincirler de vardır; bu sonuncularla utanç verici bir suçlu temizlerler, utanç işareti olarak altın yüzükler, zincirler ve elmaslar takarlar; kısacası, değerli metaller dediğimiz şeylerin değerini düşürmek için her yolu denerler."

İnciler ve elmaslar için de benzer bir durum söz konusudur: "Kıyılarında inciler, dağlarındaki kayalarda elmaslar ve yakutlar bulunur; ama onları aramak için zaman harcamazlar. Tesadüfen bulurlarsa, cilalattırır ve çocuklarına süs olarak kullanırlar; çocukları da onları sever ve sahip olmaktan gurur duyar. Ama aynı çocuklar, büyüdüklerinde ve yalnızca kendilerinin kullandığını anladıklarında, anne babaları sormadan onları bir kenara atarlar; ergenliğe girdiklerinde ise, bizim gençlerimizin bebeklerle, toprakla ve diğer çocukça eğlencelerle oynamaktan utandıkları gibi, onlar da bunları takmaktan utanırlar."

Tüm bunlar, yurttaşlarını ve çağdaşlarını, hatta tüm Hristiyan aleminin ahlaki açıdan olgunlaşmamış, çocuksu bir zihniyete ve zevke sahip olduğunu düşünmesine denk geliyor. Anemolia'dan gelen ve Ütopya'ya altın ve değerli taşlarla gelen, bu yüzden köle sanılıp her türlü saygı ve hürmetten mahrum bırakılan elçilerin eğlenceli anekdotunu anlatırken, özellikle Anemolia gibi uzak ve oldukça rüzgarlı bir ülke olan İngiltere'den gelen elçilerden bahsediyor olabilir (Anemolia, "rüzgarlar ülkesi" anlamına gelir).

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Adanın şehirlerinin bölündüğü dört bölgenin her birinde, herkesin kendi emeğinin ürününü getirdiği ve ihtiyaç duyduğu her şeyi "hiçbir şey ödemedi ve karşılığında hiçbir şey almadan" çektiği bir pazar vardır. Tüketim mallarının aşırı bolluğu, bu dağıtım sisteminin temel nedeni ve gerekçesidir. Ve "gerekli olandan fazlasını isteme tehlikesi yoktur, çünkü herkes hiçbir şeyden yoksun olmadığından emindir; çünkü tüm canlıları açgözlü veya doymak bilmez kılan tek şey yoksunluk ve sefalet korkusudur."

Ancak Ütopya'da yasalar lüksü ve ihtiyacı da bastırmıştır, öyle ki kibir bile açgözlülüğü körükleme fırsatı bulamaz.

Ancak burada en dikkat çekici nokta, hem üretimin hem de dağıtımın öznesinin izole birey değil, aile olması gibi görünüyor.

More, "Güneş Şehri"nde daha sonra yaşananların aksine, aile kurumunu sakıncalı bulmaz ve bunun kaçınılmaz olarak özel mülkiyetle bağlantılı olduğuna hükmetmez.

Dolayısıyla, onların komünizmi kadınlara kadar uzanmaz. Aksine, Ütopya'daki aile ataerkil bir yapıya sahip olmaya devam eder: "Kadınlar, uygun yaşa geldiklerinde evlenir ve kocalarıyla yaşarlar; ancak erkekler, hem çocukları hem de torunları, atalarıyla aynı evde yaşamaya devam eder ve ailenin reisi ve hepsinin ortak babası olarak gördükleri atalarının en büyüğüne büyük bir itaat gösterirler; tabii duyarlılıkları zihinlerini zayıflatmadığı sürece; bu durumda, bir sonraki en büyük onun yerini alır."

Ancak More, evlilik kurumuna ilişkin bazı eleştirileri dolaylı olarak dile getirmekten de geri kalmıyor ve cinsel ilişkiler ve evlilik sonrası hijyen konusunda yeni bakış açıları öneriyor.

Dolayısıyla, evlilik düzenlemesinin kendisi söz konusu olduğunda, Devlet'in insanlık dışı veteriner soğukluğuna bulaşmadan, eş seçimi dikkatli bir şekilde yapılır: "Eş seçiminde, ütopyacıların bize saçma ve gülünç gelebilecek bir geleneği vardır; ancak yine de sürekli olarak gözlemleyip deneyimlerine dayanarak tamamen çürüttükleri bir gelenek vardır. Evlilikten önce, ciddi ve dürüst bir ev hanımı, ister bakire ister dul olsun, gelini talibinin gözleri önünde tamamen çıplak teşhir etmelidir; ardından, tam tersine, dürüst bir erkek de damadı müstakbel eşine çıplak sunmalıdır. Biz bu geleneği gülüp uygunsuz olarak kınıyoruz. Onlar ise bize, çok az para eden bir at satın alırken, diğer milletlerden erkeklerin, ah her yerinden incelemek, hatta eyerini ve koşum takımlarını çıkarmak isteyecek kadar dikkatli olmalarının şaşırtıcı olduğunu söyleyerek karşılık verdiler; çünkü bunlar bir yarayı gizleyebilir diye korkuyorlardı ve yine de, söz konusu olduğunda Eş seçimi, hayatının saygınlığının mutluluğuna veya talihsizliğine bağlı olduğundan, bir kadını sadece avucunun içini tanıdıktan sonra takdir edecek kadar ihmalkar davranıyorlar, çünkü vücudun geri kalanı tamamen kıyafetlerle gizlenmiş durumda, bu nedenle daha sonra tatsız bir sürprizle karşılaşma riskiyle karşı karşıya kalıyorlar.

Campanella, öncelikle ırkın ıslahını göz önünde bulundurarak seçim sürecini yargıçlara emanet eder; More ise bu süreci ilgili tarafların kendi inisiyatifine bırakır ve her şeyden önce eşlerin mutluluğuyla ilgilenir. Öjeniye bu kadar meraklı olan Campanella'nın ötanaziye hiç değinmemesi, ancak ilkiyle pek ilgilenmeyen Moro'nun ötanazinin ilkelerini açıkça öne sürmesi dikkat çekicidir. Ütopyacılar, ölümcül hastaları ölüme terk etmeye ikna ederler, ancak hiçbir durumda onları buna zorlamazlar ve "böyle ikna olanlar gönüllü olarak açlıktan ölmeye veya aşırı dozda afyon içmeye ve böylece acı çekmeden ölmeye razı olurlar."

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Bu sözlere ilham veren şey, insan acısına duyulan samimi şefkattir ve bunların Katolik ahlakına rağmen Stoacı merhameti doğruladığı açıktır. Moro, kadın komünizmini veya herhangi bir özgür aşk biçimini savunmaktan uzak olsa da, onun ideal anlayışında, kadınların hak ve yükümlülükleri bakımından erkeklerle eşitliğe o zamanki Avrupa toplumuna göre çok daha yakın olduğu, hatta "kocalarına itaat ve hizmet etme"nin hâlâ onların görevi sayıldığı göz ardı edilemez. Her halükarda, sorumluluk ilkesi her iki eş için de kendi kaderini tayin etme ilkesiyle tutarlıdır.

Ütopyada çok eşlilik yoktur. Zina, tüm evlilik öncesi ilişkiler gibi ağır bir şekilde cezalandırılır ve bu, yalnızca Püritanizmin bir aşırılığı değil, tek eşli rejimin yapınının mantıksal bir sonucudur. Nitekim More, kendi dönemindeki Hristiyanlığın ikiyüzlü cinsel alışkanlıklarıyla keskin bir tezat oluşturan bir cesaretle, tek eşli rejimi sürdürmek istiyorsak, zinayı ağır bir suç olarak görmemiz ve evlilik öncesi cinsel deneyim yaşayan gençleri aşırı bir şiddetle, hatta evliliği yasaklayarak cezalandırmamız gerektiğini söyler.

Ayrıca boşanma, sadece yeniden evlenme hakkına sahip olan mağdur eş için söz konusudur; zorunlu ve sürekli bekarlığa mahkûm edilen suçlu taraf için söz konusu değildir.

Ancak Ütopya'da tarafların anlaşması halinde boşanma da mümkündür.

Bu şekilde, More'un Bacon'inki gibi fuhuş veya genelev bilmeyen ideal devleti, karmaşık bir cinsel gelenek ve norm idealine yaklaşan bir şeydir. Aslında orada, tek eşli birlik hüküm sürer, ancak bu birlik, sözleşme yapan tarafların özgür iradesine dayanır, özgür iradeleriyle korunur ve ayrıca her iki tarafın özgür kararıyla da ortadan kaldırılır. Öyleyse hariç tutulan tek şeyler, zorlama, aldatma ve ikiyüzlülüktür.

Ütopyacılardan köleliği görmezden gelmediğini daha az sempatiyle okuyoruz. Bu anlamda, Campanella, Anabaptistler ve hatta Bacon'ın kendisi bize daha insani doktrinleri savunuyor ve idealleri savunuyor gibi görünüyor. Ancak, özel mülkiyetin olmadığı ütopyik bir rejimde köleliğin çok tuhaf özellikler kazandığı unutulmamalıdır; çünkü insan, insanın malı değil, her halükarda toplumun zorla çalıştırılan bir hizmetkândır. Her şeyden önce, "ütopyacılar, saldırgan olmadıkları sürece, köleleştirmezler; kölelerinin çocukları veya başka ulusların köleleri de köleleştirmezler" ifadesini aklımızda tutarsak; "Sadece işledikleri bir suçtan dolayı mahkûm edilmiş olanlar veya daha sıklıkla, tüccarları tarafından başka uluslarda ölüme mahkûm edilmiş olarak bulunup, karşılığında hiçbir şey ödemedi kendilerine teslim edilmemişlerse, düşük bir fiyata satın alınanlar köleliğe tabi tutulur" ifadesini göz önünde bulundurursak, burada köleliğin cezai bir nitelik taşıdığı ve en kötü ihtimalle bir tür zorla çalıştırmaya eşdeğer olduğu sonucuna varmak zor olmayacaktır. Ütopya'da kendiliğinden çalışmayı teklif eden özgür ama yoksul yabancılardan oluşan başka bir köle kategorisinin de var olduğu doğru olsa da, bunlar genellikle ülkenin vatandaşı olarak kabul edilir ve istedikleri zaman anavatanlarına dönebilirler, bu nedenle yalnızca çok geniş bir anlamda "köle" olarak adlandırılabilirler.

Her halükarda, Ütopya'da bedensel emek bir aşağılık belirtisi veya aşağılayıcı bir faaliyet değil, tam tersidir. Orada, az sayıdaki akademisyen ve franiboros veya kamu görevlileri dışında kimse çalışmaktan muaf değildir. Onlar da muaf olsalar da, genellikle zamanlarının bir kısmını diğer vatandaşlarına örnek olmak için bedensel emeğe ayırırlar. Tarım evrensel bir meslektir: hiç kimse -ne erkek ne de kadın- bunu görmezden gelemez veya uygulamaktan kaçınamaz, en azından belirli bir süre için.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Ama tarımın yanı sıra, tüm ütopyacılar bir başka mesleği daha bilir ve uygularlar ki bu da genellikle kendi babalarının mesleğidir. Çalışma günü altı saate indirildi ki bu, o dönem için ileri bir fikirdi . Her halükarda More, çalışma gününün azaltılmasının her zaman gündeme getirdiği en sık itirazı öngörüyor: Bu şekilde geçim için gerekli olan mallardan yoksun kalmayacak mı? Hayır, hayır, aksine bir fazlalık var. "Ve bunu," diyor, "diğer uluslardaki nüfusun ne kadar büyük bir kısmının aylaklık içinde yaşadığını düşünürseniz kolayca anlarsınız. Her şeyden önce, tüm insanlığın yarısını oluşturan kadınlar genellikle çok az çalışır; çalışkan ve gayretli oldukları yerlerde erkekler aylaklık içinde yaşar; sonra da rahiplerin ve "dindar" denenlerin muazzam kalabalığını düşünün ki onlar da hiçbir şey yapmadan yaşarlar; şimdi zenginleri, özellikle toprak sahiplerini, sözde "soyluları" ve "beyefendileri", aileleriyle birlikte ekleyin; bunlar, herhangi bir işe yaramaktan çok gösteriş için geçindirilen aylak ve işe yaramaz insanlardır; bunlara, dilenciliklerini mazur göstermek için bir hastalıktan muzdaripmiş gibi davranan sağlıklı ve güçlü dilencilerin kalabalığını da ekleyin. Az önce söylediklerimi düşünürseniz, insanlığın geçimini emeğiyle sağlayanların sayısının sandığınızdan çok daha az olduğunu göreceksiniz." Boş zaman sınıflarının eleştirisine ek olarak, bu yanıt şunları içerir: a) dilencilik ve yoksulluğun nedenlerinin eleştirisi b) çalışma zorunluluğunun feyidi c) söz konusu zorunluluk karşısında ve bununla birlikte gelen herhangi bir sanat veya ticareti icra etme hakkı karşısında cinsiyetler arasında temel eşitliğin tanınması.

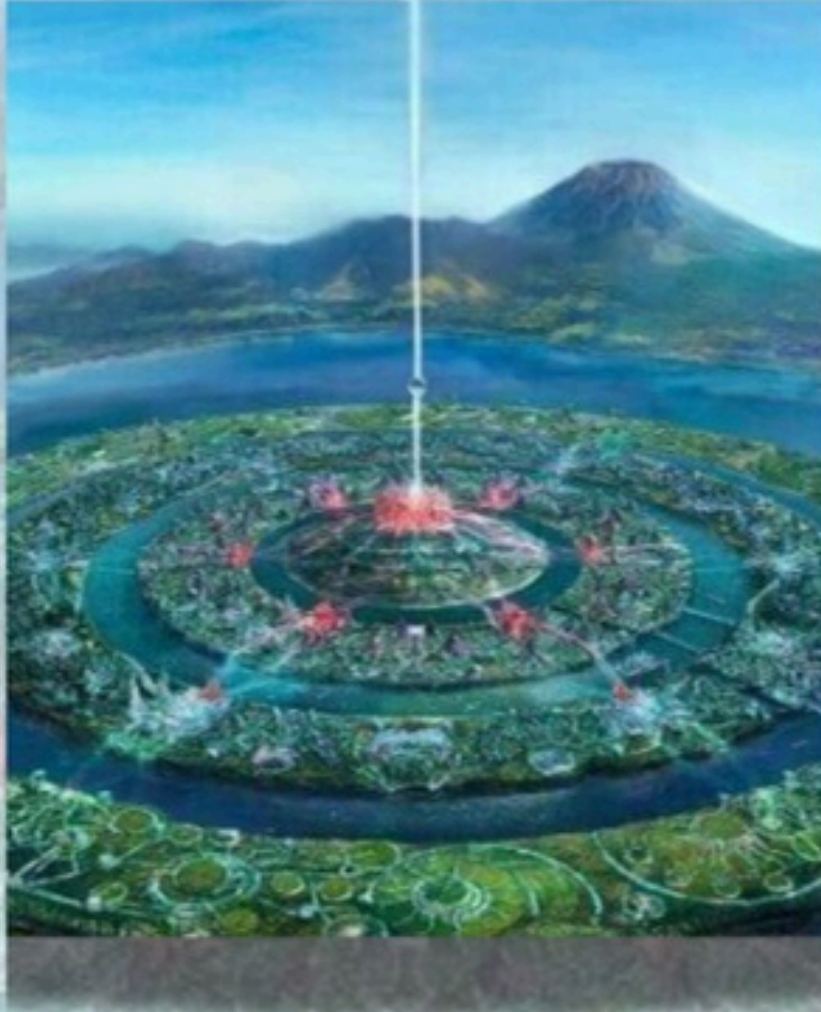
Tüm ütöpik vatandaşların eşitliği, kıyafetlerinin tekdüzeliğinde de temsil edilir . Ancak belirtilen tek fark, erkekleri ve kadınları, evlileri ve bekarları ayırt etmeyi amaçlamaktadır. Eşitlik, Avrupa tarihinde en azından Sparta'ya kadar uzanan, özellikle Plutarkhos'un Lycurgus'un Hayatı'nda görülebileceği gibi, toplumsal siyasal yemeklerde de bir tezahür ve sembol bulur ve "bir sokağın bir tarafını oluşturan her bir bina grubunun tek bir evle karıştırılabileceği kadar tekdüze" şeylerde de görülür. Ancak, bu tür benzetmelere dayanarak, Mağribi'nin Ütopyası'nı Lakedaimon Anayasası veya Cabet'nin kışla komünizmi ile basitçe ve açıkça özdeşleştirmek bir hata olur .

Kamusal yemeklerin zorunlu olmadığı, devletin eş seçimine doğrudan müdahale etmediği, çalışmanın kaçınılmaz olsa da sıkı bir şekilde düzenlenmediği, odaların mülkiyeti olmasa da kullanımının özel olduğu unutulmamalıdır. Gerçekte, tam bir eşitlik olmadığı gibi, özgürlüğün hiçbir şekilde bir ideal olarak tanınmadığı da söylenemez . Sistemin, Devlet içinde ve Devlet tarafından hayata geçirilen komünizmin doğasında var olan tüm zorluklarla yüzleşmesi gerektiği doğru olsa da, More'nun siyasal toplum içinde insan kişiliği için bir "alan", temel bir özgürlük, bireysel tatmin özgürlüğü talebini bir ölçüde deneyimlediği de doğrudur. Elbette her iki değer sentezini gerçekleştirilmiyor, hatta bir arada yaşamalarının beraberinde getirdiği sorunların net bir farkındalığına bile sahip değil; ancak ikisi arasındaki gerilimi deneyimlediği ve Ütopya'sının, insan toplumunun doğasının, anladığı şekliyle , izin verdiği ve müsaade ettiği ölçüde, bunları gerçekleştirmeyi hedeflediği açıktır.

Her halükarda, More'un Ütopya'sını Platon'un Devlet'iyle karşılaştırmak isteyen biri, Paul Janet'in de belirttiği gibi, ilkinin ikincisinden her şeyden önce "insanlık duygusu" ile ayrıldığını göz ardı edemez. Nitekim, yukarıda adı geçen tarihçi şöyle der: "Platon, devletleri bölen ve kendi felsefi birlik ilkesiyle çelişen bölünmelerden ve anlaşmazlıklardan etkilenmişti, yoksulların ve sefillerin acılarına duyarsız görünüyordu. Toplumsal reform planında aradığı şey, herkesin kendi yerini bulduğu ve yapması gerekeni yaptığı belirli bir düzendir; ancak çoğunluğu mutlu etmenin bir yolunu bulmakla ilgilenmez; her şey hayalini kurduğu ideal düzene uyduğu sürece her şey yolundadır. Ütopya'da ise, aksine, acı çeken sınıflara karşı bir ilgi ve toplumun sorunlarına karşı canlı bir şefkat duygusu bulunur." Ütopya "nın siyasal sistemi , nasıl nitelendirilirse nitelendirilsin veya nasıl adlandırılırsa adlandırılsın, Moro'nun zamanında Avrupa'nın hemen hemen bütün ülkelerinde hüküm süren mutlak monarşiden oldukça farklıdır.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Melek Cappelletti

Thomas More
ve “Ütopyası”

4

VI

19. veya 20. yüzyıl Avrupa ve Amerikan anayasaları perspektifinden bakan herkesin, buna basitçe "demokrasi" demeden önce biraz tereddüt edeceği açıktır.

Bu nedenle onu tanımlamak veya nitelendirmek kolay değildir. Belki de klasik dönemdeki ideologu Konfüçyüsçü Mencius olan Çin demokrasisiyle bir benzetme yapılabilir.

Nitekim Çin demokrasisi, Yunan demokrasisinin ve modern demokrasinin aksine bir aile demokrasisidir. Aynı şekilde, "Ütopya"nın siyasi rejimi de bu şekilde egemen kılınabilir; zira siyasi birim, ekonomik birim kadar ailedir ve devletin kendisi de büyük bir aile olarak düşünülmüştür. Ancak "Ütopya"da ise, seçimli bir rejim vardır ve sınav sistemi bir dereceye kadar yürürlükte olsa da, tüm yöneticiler ve hatta prens bile seçimle iş başına gelir. Her otuz aile, eskiden sıfogradı olarak adlandırılan, ancak şimdi filoark olarak adlandırılan bir yöneticiyi her yıl seçer; her on sıfogradı ve ilgili ailelerinin başında, eskiden tranibor olarak adlandırılan ve şimdi başfiloark olarak bilinen başka bir yönetici bulunur. Toplanan iki yüz sıfogradı, şehrin dört bölgesindeki halkın önerdiği dört adaydan oluşan bir listeden prensi seçer.

Monarşik yapı korunur, çünkü prens seçilmiş olsa da ömür boyu görev yapar. Diğer tüm yöneticiler bir yıllığına seçilir, ancak traniborolar genellikle görevlerinde onaylanır.

Prensin seçimi dolaylı ve gizlidir. Senato, müzakereci bir organ olarak, devlet meseleleriyle ilgili kararların alınabileceği tek organ olduğundan, belirli bir yetki dağılımı vardır. Ayrıca, bu tür konularda Senato dışında hiçbir müzakere veya istişare yapılamaz ve ölüm cezasına çarptırılabilir. Bu, prens ve Traniboros'un hükümet sistemini değiştirmek ve böylece halkı köleleştirmek için komplo kurmasını engeller. Aynı şekilde, hiçbir yasa Senato'da üç gün boyunca tartışılmadan çıkarılamaz.

Elli dört farklı şehirden oluşan "Ütopya", üniter bir devletten ziyade bir federasyon gibi görünmektedir. Her halükarda, bildiğimiz kadıyla siyasi yapı, maksimum merkezileşme anlamına gelmez. Açıkçası, saf federalizm ideali henüz çok uzakta, ancak saf merkeziyetçilik olduğu da söylenemez. Ütopyada yasalar vardır, ancak bunlar ne çok sayıda ne de çok karmaşıktır. Bu yüzden orada avukat yoktur; mevzuat yoğun ve karmaşık olduğunda bu kaçınılmaz bir kötülüktür. Avukat More, mesleğinin sefaletinin farkındaydı ve bunda gerçek bir mesleki dürüstlüğü göstermesini fark etmemek mümkün değildir.

Yasaların az ve basit olmasının temel nedeni, yazar açıkça belirtmese de, özel mülkiyetin kaldırılmasıyla birlikte iç çatışma ve anlaşmazlıkların temel nedeninin ortadan kalkmış olmasıdır. Ceza mevzuatına gelince, genel kural da basittir: neredeyse tüm suçlar, en ciddi olanlar bile, kölelikle cezalandırılır. Ölüm cezası tamamen kaldırılmamış olsa da nadiren uygulanmaktadır.

Ütopyalılar, diğer halklarla ilişkilerinde, Moro'nun Avrupa'sında pek rastlanmayan bir insanlık ve adalet ruhuyla hareket ederler.

"Ütopyacılar savaştan hayvani bir şey olarak nefret ederler - hayvanlar arasında insanlardan daha az yaygın olmasına rağmen - ondan nefret ederler ve hemen hemen tüm diğer insanların düşündüğünün aksine, askeri şan ve şöhreti küçümserler."

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Ancak bu, tüm sakinlerin silah eğitimi almasını ve savaşa hazırlanmasını engellemez; kadınlar erkeklerden daha az değil.

Ancak, savaşı kendi başına seven veya onu bir şan ve kazanç fırsatı olarak gören Spartalılar ve hatta Platon'un ideal devletinin sakinleri gibi halkların aksine, ütopyacılar yalnızca "kendilerini veya dost ülkeleri haksız saldırılara karşı savunmak, ya da insanlık veya merhamet duygularıyla hareket ederek ezilen bir ulusun tiranlık boyunduruğundan kurtulmasına yardımcı olmak" için savaşırlar.

Kişinin savunduğu pasifizmin derecesi veya türü ne olursa olsun, bir savaşı mazur gösterecek nedenler varsa, bunların More'un burada ileri sürdüğü nedenler olacağını kabul etmekten başka çaresi yoktur.

Ütopyacılar, böyle durumlarda bile, en iyi zaferin kan dökülmeden, insana özgü tek silah olan zekâ ve yaratıcılık silahlarıyla elde edilen zafer olduğunu asla anlamazlar. "Hiçbir zafere, askerlerinin becerisi ve iyi liderliğiyle, kan dökülmeden elde edilmeyen bir zafer kadar değer vermezler. Bu gibi durumlarda, galiplerin onuruna kamu onurları ilan eder ve anıtlar dikerler, çünkü insanın, kendine özgü ve münhasır olan yöntemlerle, yani zekâsının gücünü kullanarak bir düşmanı yendiğinde doğasına uygun davrandığına inanırlar."

Önerilen amaçlar ne kadar övgüye değer olsa da, ütöpik yaratıcılığın düşmanlarla ilişkilerinde tasarladığı araçlarda iğrenç bir şeyler olduğu doğrudur. Düşmanın yöneticilerini öldürenlere büyük miktarda para teklif etmek, hatta onları sağ teslim edenlere daha büyük ödüller vermek, vatandaşlarına karşı silaha sanılan tutsaklara yalnızca dokunulmazlık değil, aynı zamanda ödül de teklif etmek, düşmanlar arasında yalan yere anlaşmazlık çıkarmak, "prensın kardeşini veya soylulardan birini tacı talep etmeye" kışkırtmak veya komşu prensleri "prenslerin kendilerine bir faydası olabileceği zaman asla yoksun kalmadıkları eski bir iddiayı yeniden canlandırmaya" teşvik etmek, eserin diğer bölümlerine ilham veren adalet ruhuyla, ütopyacıların "Zapoleta" paralı askerlerine hak ettikleri saygıyı göstermeleri insanlık ruhuyla pek de bağdaşmıyor; onları "savaş malzemesi olarak kullanmaktan çekinmiyorlar ve bu nedenle onları büyük ödüller vaat ederek kiralayıp, çoğunun asla kaçmadığı veya sözlerinin yerine getirildiğini talep etmek için geri dönmediği" en büyük tehlikelere maruz bırakıyorlar.

Araçlardaki bu Makyavelizm, amaçlardaki anti-Makyavelizmle çelişmektedir. Dahası, More'nun aktif bir diplomat olarak herkes kadar yakından ve derinlemesine bildiği, döneminin uluslararası ilişkilerindeki ikiyüzlülüğe karşı kararlı mücadelesiyle de çelişmektedir.

Nitekim ütopyacılar, diğer halklarla ittifak kurmazlar çünkü onları işe yaramaz görürler. "Ortak, insani bağlar insanları bir arada tutmaya yetmediği gibi, vaatlere güvenmek de bunu başarmaya yetmeyecektir."

Hristiyan prensler arasında sadakat ve nezaketin en temel ilkelerinin çiğnendiğini görmüş bir saray mensubu ve diplomatın acı ironisiyle ekliyor: "Ancak, özellikle Hristiyan öğretisi olan devletlerde Avrupa antlaşmalarına ne kadar sadakatle uyulduğunu ve bunların ne kadar kutsal ve dokunulmaz kabul edildiğini biliyoruz. Bu kısmen prenslerin adalet duygusundan ve iyiliğinden, kısmen de kendi taahhütlerine en sıkı şekilde uyan papaların uyandırdığı korku ve saygıdan kaynaklanıyor. Papalar, genellikle tüm prensleri kendi sadakat ve nezaket ilkelerine saygı duymaya teşvik eder ve gerektiğinde pastoral eleştiriyeye başvururlar."

Moro, kendi kralının, diplomatik temsilciliğini yaptığı prenslerin ve bizzat Papa'nın taahhütlerini yerine getirmekten ve sözlerini iyi niyetle tutmaktan ne kadar uzak olduklarını çok iyi biliyor.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Borgialar döneminde yaşaması boşuna değil. Ve onun gibi bir ruh, teorik ve pratik Makyavelizmin ilk ve en temel varsayımı olan ve "bu dünyada adaletin, kraliyet büyüklüğü ve onurunun çok altında, bayağı ve plebyen bir erdem olarak kabul edildiği, ya da en azından iki tür adalet olduğu"nu ileri süren bu ikili etiğe, ya da daha doğrusu ahlak ve siyasetin bu ayrıştırılmasına karşı isyan etmekten kendini alamaz: Birincisi, alçak ve mütevazı olan, yerde sürünen ve yalnızca halk için iyi olan, öyle ki halkın zincirlerle yüklenmiş ve binlerce kısıtlamaya şiddetle tabi olarak yaşaması gereken, böylece kendilerine dayatılan sınırları aşamayacakları; ve diğeri ise prenslerin özel erdemini oluşturan, pleblerinkinden daha asil ve görkemli olan, hareketlerinde daha özgür olan ve onlar için neyin yasal neyin yasal olmadığı yalnızca zevk ve çıkarla ölçülen bir erdemdir.

VII

Tüm Ütopya , içerdiği siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel ideallerle, muhtemelen More'a göre, Hristiyanlık ve Kilise Reformu'nun Hümanizm ışığında ulaşması gereken nihai hedefi yansıtmaktadır. More kesinlikle Luthercilik ve Protestan Reformu'nun bir sempatisini değildir. Çeşitli teolojik polemik yazıları bunu açıkça kanıtlamaktadır. Diğer nedenlerin yanı sıra, şüphesiz arkadaşı Erasmus gibi, Lutherciliğin barbarlığı ve edebiyatın yozlaşmışlığını ifade ettiğine inanmaktadır. Ancak her şeyden önce, İnsanı ve Tanrı'yı kesin bir şekilde bölüp ayırdığı gibi, Kilise'nin birliğini de bölmektedir.

Ancak More, dini ve siyasi konularda muhafazakâr veya konformist olmaktan çok uzak. Aksine, Lucero'nunkinden muhtemelen çok daha radikal olduğunu düşündüğü, ancak Kilise'nin dışından veya ona karşı değil, Kilise'nin içinden ve içinden gerçekleştirilmesi gereken derin bir reformu hedefliyor. More'nun benimsediği bu reform, daha önce de belirttiğimiz gibi, Yahudi-Hristiyan vahyi ile Yunan felsefesi, doğaüstü ile doğal, mucize ile doğal hukuk, Tanrı ile insan arasındaki ayrımı en aza indirme eğilimindedir. Sonuç olarak, Hristiyan dogmasının sınırlarını açmaya, onu büyük ölçüde doğal dinle örtüştürmeye; Hristiyanlığı insanlığın kendisiyle özdeşleştirmeye eğilimlidir. Hümanizm ideallerinde köklü bir kaynak bulduğu ölçüde, aşkınlıktan içkinliğe doğru bir hareketi gerçekten de gerektirir. Tüm bunlar, bazı açılardan, Katolik Kilisesi içinde 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında gerçekleşen modern hareketle karşılaştırılabileceği anlamına gelir; ancak, ikincisi gibi irrasyonalist bir tavır takınmaktan ziyade, onu deizmin ve "gizemsiz Hristiyanlık"ın doğrudan öncülü haline getiren dini bir rasyonalizmle ayırt edilir.

Tıpkı modernizmin sloganının "Hristiyan dogmasını modern bilimle uzlaştırmak" olması gibi, Erasmusçu hümanizmin sloganı da "Hristiyan dogmasını antik edebiyat ve felsefeyle uzlaştırmak" idi.

Bu durum, Yunanlıları tanımadan neredeyse her alanda onlarla aynı keşifleri yapmış olan ütopycıların, Hellas'ın varlığını öğrenir öğrenmez, kendilerini coşkuyla eserlerini incelemeye adanmalarında açıkça görülür. Aynı durum, hazzın genel eylem ölçütü olduğu ve ortaçağ ve manastır kilisesinin karakteristik özelliği olan çileciliğin üzerinde belirli bir hedonizmin hâkim olduğu "Ütopya"daki baskın ahlak felsefesinin yorumlanmasında da görülür. Modernistlerin İsa Cemiyeti'nde gördüklerini More'un, eserin ilk kitabında da görülebileceği gibi, genel olarak manastır hayatında ve özellikle de dilenci tarikatlarında görmüş gibi görünmesi ilginçtir. Kendisi de "ubicumque regnat Lutheranismus, ibi frigere litterarum studium" diyen Erasmus, More'un da ardından gelerek, manastır hayatının gerçek dindarlıkla aynı şey olmadığını ileri sürmüş ve More'un biyografisinde, onun birçok erdemini anlatıktan sonra şu yorumu yapmıştır: "Ve sonra insanlar gerçek Hristiyanların yalnızca manastırlarda bulunabileceğini söyleyecekler."

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Ancak Moro'nun arzuladığı dinsel reformun anlamını en güzel şekilde ortaya koyan, onun ütopyacılar affettiği inançlar ve dinsel konularda ideal devleti yöneten yasalardır.

Gerçekte, tüm insanların ortak inançları, istenirse, doğal dinle örtüşürülebilir. Bu inançlar, ruhun ölümsüzlüğüne ve insan mutluluğunu emreden ve arzulayan, iyiler için mükafatlar, kötüler için ise ölümden sonra cezalar düzenleyen, tedbirli bir Tanrı'nın varlığına dayanır.

"Ütopya"nın tüm sakinleri tarafından kesinlikle kabul edilmeyen bu tür dogmaların yanı sıra, dini inanç ve uygulamalarda büyük bir çeşitlilik vardır: Sadece adanın farklı bölgelerinde değil, her şehirde de çeşitli dinler mevcuttur. Bazıları güneşe, bazıları aya veya bazı gezegenlere tapar. Bazıları sadece tanrı olarak değil, aynı zamanda yüce bir tanrı olarak da geçmişte ihtişamı veya erdemleriyle ünlenmiş bir adama tapar. Böylesine bir mezhep çeşitliliği, yine de belirli bir birliğe doğru eğilim gösterir.

Ve belki de bunda More'un, dini fikirlerin özgürlüğünü ve çokluğunu kabul ederken birliği koruma arzusunun bir başka göstergesini görebiliriz.

"Ütopya"da, Ütopus'un gerçekleştirdiği fetih ve birleşmeden önce, inançları nedeniyle bölünmüş yerli halk, kendilerini bir dizi din savaşının içinde buldu. Bu durum onları düşman karşısında zayıflattı ve fatih onları bu kadar kolay yendi.

Bu durum onu derhal bir yasa çıkarmaya yöneltti ve bu yasa o zamandan beri adanın her yerinde uygulanıyor. Bu yasaya göre "herkes uygun gördüğü dini uygulayabilir ve insanları kendi dinine döndürmeye çalışabilir; ancak bunu ancak güçlü bir tartışma yoluyla, dostça ve mütevazı bir şekilde ve diğer inançların taraftarlarına karşı hoşgörüsüzlük göstermeden yapabilir; ikna dışında herhangi bir güç kullanmak yasaktır ve kınama ve şiddetten kaçınırdı."

Çeşitli dinler arasında, bazı Avrupalı seyyahlar tarafından tanıtılan ve ateşli bir azınlık tarafından benimsenen Hristiyanlık da vardır. Ancak Hristiyan dini orada hoşgörüsüzlük ve zulüm olmadan vaaz edilebildiği gibi, hoşgörüsüzlük ve zulüm yüzünden de yayılamaz: "Hristiyan dinimizi benimsemeyenler, kimseyi ondan vazgeçirmeye çalışmaz, ona geçenlere de zulmetmezler. Ancak yeni müritlerden biri, bizim huzurumuzda cezalandırılmak zorunda kaldı. Çünkü, yeni vaftiz edilmiş olmasına rağmen, çabalarımıza rağmen, tartışmadan çok şevkle Hristiyan dinini alenen tartışmaya başladı; ve bunu öyle bir şevkle yaptı ki, sadece bizim inancımızı tavsiye etmekle, onları onlarınkine tercih etmekle kalmadı, aynı zamanda tüm ayinlerini dinsiz olarak kınadı ve bunları uygulayanların dinsiz ve kutsal şeylere saygısız olduklarını, sonsuz ateşi hak ettiklerini haykırdı. Bu şekilde birkaç kez vaaz verdikten sonra tutuklandı ve yargılandıktan sonra, ülkenin dinini rencide ettiği için değil, halkı isyana teşvik ettiği ve isyan çıkardığı için sürgüne mahkûm edildi; çünkü "Ütopya"nın en eski yasalarından biri, hiç kimsenin dininden dolayı cezalandırılmayacağıdır."

Bu ibadet özgürlüğü, ütopyacılar arasında yalnızca pratik nedenlere değil, evrimsel bir bağlamda modernizmin savunucuları tarafından da benimsenebilecek bir felsefi-dini değerlendirmeye de dayanır. Ütopyacılar, dinlerin çeşitliliğinin belki de farklı bireyler ve insan grupları tarafından farklı şekillerde ibadet edilmeyi arzulayan aynı Tanrı'dan kaynaklandığını ileri sürerler. Bu, hepsinin eşit derecede doğru olabileceği hipotezini varsayar. Her halükarda, diye ekler, eğer hakikat yalnızca birine tekabül ediyorsa, zorlama veya şiddete gerek kalmadan kendiliğinden galip gelecektir. Bu düşünceler, devletin halk için inşa ettiği "Ütopya" tapınaklarında, yalnızca tüm dinlerin ortak yönlerinin görülüp duyulduğu anlamına gelir. Kamu görevlileri olarak rahipler, doğa diniyle özdeşleştirilebilen bu temel kültürün hizmetkarları gibi görünürler. İngiltere ve Avrupa'nın aksine, sayıları azdır ve bilgilidirler.

ANTİK VE MODERN ÜTOPYALAR

Özgürlük, ruhun ölümlü olduğunu ve dünyanın kendi kendini yönettiğini savunanlara bile uzanır.

Bu kişiler cezalandırılamaz veya fikirlerini değiştirmeye zorlanamazlar.

Ancak bu kişiler hor görülür ve kamu görevi kendilerine verilmez. Bu görüşü savunanların insan onurunu hayvanlar seviyesine indirdikleri ve düşüncelerinin ahlakla bağdaşmadığı varsayılır.

Her halükarda, o dönemde bu tür konularda hâkim olan tutumu düşünmek, More'un Ütopyası'nda toplum ve Kilise'nin kökten bir reformuna yönelik bir özlemin bulunduğunu anlamak için yeterlidir.

Ütopyacılar arasında Hristiyanlığın hoşgörüsüyle karşılanıp sempatiyle karşılanmasının nedeninin, onlara göre bu dinin, Hz. İsa'nın ilk havarileriyle uyguladığı ortak mülkiyet sistemini desteklemesi olduğunu belirtmek çok önemlidir.

Bu nedenle, More'a göre Hristiyan dininin üstünlüğü pragmatik nedenlere dayanıyor ve daha da önemlisi, mülkiyet sisteminde bir reform veya deyim yerindeyse bir devrim olasılığıyla bağlantılı görünüyor.

Ancak tüm bunlar, More'nun sapkınlığa ve sapkınlara karşı tutumuyla çelişiyor gibi görünüyor.

Ona göre sapkınlık, suçların en kötüsü gibi görünüyor.

Foxe ve Hall onu sapkınlara karşı sert bir zulmedici olarak görürken, Tyndale ona "gerçeğin en acımasız düşmanı" der.

Bazı yazarlar, tam da Ütopya'da açıklanan fikirler yüzünden başına gelen sapkınlık şüphelerinden korunmak için, böyle bir tavrı tam bir hesaplama ve önceden düşünmeyle benimsemiş olabileceğini öne sürmüşlerdir .

Ancak böyle bir eğilim, sapkınlığa karşı çıkışında , Papalık yanlısı tutumunda da pragmatik ama tamamen samimi bir neden olduğunu ima ediyor gibi görünüyor.

More, sapkınlığı isyana, bölünmeyi ise Hristiyan birliğinin ihlali olarak görüyordu.

Her ikisi de, din savaşları ve kanlı devrimler olmadan, toplumun ve Kilise'nin içeriden reformu yönündeki en derin özlemiyle çelişiyordu.

İSLAM

FELSEFESİNE GİRİŞ

EL KİNDİ

İSLAM

FELSEFESİNE GİRİŞ

İBN RÜŞD

İSLAM

FELSEFESİNE GİRİŞ

SÜHREVERDİ

İSLAM

FELSEFESİNE GİRİŞ

EL RAZİ

ÜTOPYALAR & ŞEHİRLER-6

dusle.club

Lewis Mumford

ÜTOPYALAR VE ŞEHİRLER

Şehir Kültürü

Mumford'un, Amerikan Mimarlık Enstitüsü tarafından 24-28 Nisan 1961 tarihlerinde Philadelphia'da düzenlenen "Kentsel Amerika'nın Yeniden Tasarlanması" konferansındaki sunumu. Mumford, sunumunun başında, bir önceki konuşmacının, genç meslektaşı ve yakın dostu, İtalyan mimarlık tarihçisi Bruno Zevi'nin sunumuna geri dönüyor.

Bu metin, Gradac için hazırladığım seçkiye dahil edilmemişti ve nedenini tam olarak hatırlamıyorum: Muhtemelen 1967 tarihli "Mimarlık İnsan İçin Bir Yuva" metniyle kısmen örtüşüyordu, ancak içerikten ziyade tematik olarak. İkisi de ücretsizdi!

Arkadaşım Profesör Cevi bugün bana çok zor bir görev verdi. Böylesine parlak ve güçlü bir sunumun ardından, geriye kalan her şey ancak bir hayal kırıklığı, üstelik de oldukça rahatsız edici görünebilir. Profesör Cevi'nin bu kadar güzel ifade ettiği fikirler üzerinde düşünmeye başlamak için en az yarım saate ihtiyacınız var.

Ve özellikle bu genç adamın beni böylesine zor bir duruma sokmasından dolayı utanıyorum. Ama Walt Whitman'ın şu sözlerini hatırlıyorum: "Yanımda omuzlarını benden daha geniş gösteren kişi, benim genişliğimi kanıtlamıştır; ve stilime en büyük övgüyü, ondan öğretmenini nasıl geçeceğini öğrenen kişi göstermiştir."

Onun böyle bir performans sergileyeceğini tahmin etmediğimi sanmayın!

Bu sabah Lokast Caddesi'nden [Philadelphia] geçerken, Cevi ailesiyle ilgili küçük bir hikaye aklıma geldi. Normalde özel meseleleri kamuoyuyla paylaşmaktan çekinirim ama bu gizli tutulamayacak kadar iyi. Henüz on bir yaşına basmış küçük kızı, hangi okula gidebileceğini -zihinsel gelişimini sürdürüp sürdüremeyeceğini veya belirli bir seviyede kalıp kalamayacağını- görmek için İtalya'nın yanı sıra Fransa, İngiltere ve Almanya'da çok zorlu sınavlardan geçmek zorunda kalmıştı.

Bu durum evlerinde epey gerginliğe yol açtı ve Cevi Hanım her öğleden sonra kızını sınavlara hazırladı. Günler geçtikçe bu eğitim giderek yoğunlaştı; her iki taraf da giderek daha fazla sinirlendi ve bu durum sonunda ikisi için de neredeyse histeri seviyesine ulaştı.

Son sabah, küçük kız annesine şöyle dedi: "Anne, başlamadan önce birbirimize sarılıp birbirimizi sevdiğimizi gösterelim. Bugünün nasıl geçeceğini Tanrı bilir." Profesör Cevi ve benim birbirimizi sevdiğimizi ve çoktan sarıldığımızı garanti ederim. Farklılıklarımız, olması gerektiği gibi, ortaya çıkarsa, bu, anlaşmazlıklarını ortaya koyup önümüze getirecek olan izleyiciler için sadece zorlayıcı olacaktır .

ÜTOPYALAR VE ŞEHİRLER

Orijinal öneriye göre, bu toplantıyı değerlendirirken, Profesör Cevi tartışmanın estetik ve mimari kısmını üstlenmeliydi; ben de ekonomik, sosyal ve daha kaba konularla, ki bunlar hakkında daha bilgili olduğum varsayılıyor, ilgilenmeliydim. Bu öneri, kentsel yenilenme ve şehir kültürüne dair tüm anlayışımızdaki derin yanlışlığı gözler önüne seriyor.

Şehir kültürünün, her kültürün tüm amacı, yaşam güçlerini birleştirmek ve onları taze bir şekilde ifade etmelerini sağlamak, onları ayrı tutmak değil, oysa biz yaşamı ayrı bölümlere ayırmaya çalışıyoruz. Sanki işlerin bir kültür unsuru olmamalıymış gibi; sanki endüstri ve teknolojinin estetik yaşam için hiçbir anlamı yokmuş gibi; ve sanki son yüz iki yüz yıldır var olan o saçma ayrımı sonsuza dek sürdürmeliymişiz gibi - sanki biz sadece parçalar halinde var olurken yaşam devam edebilirmiş gibi. İşte günümüz medeniyetinin şizofrenik ikilemi.

Peki şehir kültüründe ilk adım nedir? İlk adım - Profesör Cevi'nin kısmen belirttiği gibi - son otuz-kırk yıldır zihnimize egemen olan kısır, bürokratik ve teknokratik fikirleri ortadan kaldırmaktır. Bu çok zor bir iştir.

Öncelikle, bu sergiler bugün her mimarlık okuluna hâkim. Neden mi? Çünkü dünyanın en büyük mimarları, gerçekten de en büyükleri, örneğin Frank Lloyd Wright, Mies van der Rohe ve Le Corbusier -ki burada kendilerine saygı duruşunda bulunacağız- istemeden, daha doğrusu Wright'ın durumunda tamamen bilinçli olarak, insani içerik ve amaç taşıyan, gözle görülür bir varlıkla, yakın iş birliği ve insanların kucaklaşmasıyla var olan şehri başka bir şeyle değiştirerek şehri yok ettiler. Onun yerine içi boş bir kabuk, devasa, mekanik, içi boş bir kabuk koydular.

Bunu o büyük mimarlar hakkında söylemekten çekiniyorum ama en yakın üç arkadaşımın da şehir hakkında aynı içi boş anlayışı var - giderek yükselen, binalar arasında giderek genişleyen boşluklar olan ve varlıklarını haklı çıkaracak hiçbir insani içeriğe sahip olmayan şehirler.

Medeniyetimizin teknolojik imkânlarını gösterme arzusu onları bu ideolojik çıkmaza sürüklüyor.

Bayanlar ve baylar, artık modası geçmiş olan bu teknolojik yeteneklerin gösterişine son vermiş olabiliriz; aklımızda tutmamız gereken tek olasılıklar bunlar değil elbette. İnsanları roketlerle Dünya dışına gönderebiliriz; yakında onları Ay'a göndereceğiz; bu olasılıklar bize birçok güzel şey de getirebilir. Fakat bu arada, yalnızca teknolojik tarafa güvenerek kendimizden vazgeçiyoruz; ya da daha kötüsü, teknolojinin yalnızca bir tarafına, tamamen dinamik yönüne, sürekli değişen, sürekli olarak yeni formlar ortaya çıkaran, bizim özümseyebileceğimizden daha hızlı olan yönüne ve böylece her organik yapı için gerekli olan daha istikrarlı unsurları unutuyoruz.

ÜTOPYALAR VE ŞEHİRLER

Hayatın en büyük dersini unutuyoruz: istikrar ve değişimin, yapı ve işlevin, hayatın akışkan, değişen ve büyüyen parçalarının ve onu bir arada tutan unsurların birleşimi. Mimarlar şehri nasıl bir arada tutacaklarını bilmiyorlarsa, mimarlık mesleğini alt etmeliler.

Sonuç olarak, bu tür inşaatlar için devasa bir teknolojik bolluk ve muazzam miktarda para mevcut. Bu, çok hızlı bir devir hızına sahip olacağı ve çok kısa sürede daha da abartılı teknik fantezilerle yer değiştireceği teorisine dayanıyor. Aynı zamanda, buna paralel olarak hayatın birçok alanında insani bir bozulma yaşanıyor ve gerçekten insani sonuçlarla karşı karşıya kalsaydık, şu anda yaptıklarımızı yapmaya devam edemezdik. Şu anda bu sonuçları -günlük rutin, mekanik dayak, sakinleştirici ve antidepresanlara ve evet, normal yaşam tepkilerini sürdürmek için afrodizyaklara duyulan ihtiyaç- ayrıntılı olarak ele alacak vaktim yok.

Kentsel dönüşüm ve şehir kültürü hakkında konuşuyorsak, ne hakkında konuştuğumuzu biraz daha derinlemesine anlamalıyız. Çok sayıda mimar, şehir plancısı, belediye yöneticisi ve hatta sıradan insanlar, tuhaf kentsel dönüşüm projeleriyle şehrin canlanmasına katkıda bulundukları yanılgısına kapılıyor. Oysa gerçekte yaptıkları şey, histerektomi. Hayati organları çıkarıp yerine, gerekli işin yalnızca küçük bir kısmını gerçekleştiren mekanik protezler takıyorlar.

Peki, bir şehre kültür açısından baktığımızda ne anlama geliyor? Bu şehrin, kültüre zemin hazırlayan birçok önemli unsuru var. Şehrin kültürüne daha yakından bakalım.

Şehir, her şeyden önce estetik bir deneyimdir ve Profesör Cevi, onun bu yönünün harika bir yorumcusudur. Bu deneyim, istesek de istemesek de hepimizin yaşadığı bir şeydir. Amerikan şehirlerimizde bu durum çoğu zaman o kadar kötüdür ki, gözlerimizi kapatmak zorunda kalırız; işlediğimiz estetik başarısızlıklara ve ihlallere psikolojik olarak kör oluruz. Fakat biçimleriyle, mimarisiyle, sokaktaki insanların kostümleriyle, yüzlerindeki ifadelerle şehir bizi derinden etkiler. Binaları, o binaları kullanan, onlara yaklaşan, onlara tepki veren insanlardan ayırmaya çalışmayın. Bir bina, onu kullanan, yanından geçen insanlar tarafından işgal edilene kadar var olmaz. Ve kostüm - şehrin estetik etkisi için ne kadar önemli olduğu.

Floransa'nın -ki bazı açılardan oldukça kasvetli ve monoton bir şehirdir- tüm güzelliğini, bir akşam, Aziz John Günü'nde, Santa Maria Novella kilisesinin önünde toplanan alayı görene kadar asla fark edemedim; Toplar gürledi, büyük bir güvercin sürüsü göğe yükseldi ve Rönesans kostümlü bir alay sokaklarda yürüdü; ancak o zaman, bu binaların inşa edildiği dönemde Floransa'nın nasıl bir yer olduğunu anlıyorsunuz.

Binalar arasındaki zıtlık ve kostümlerin parlak renkleri, mimariyi oluşturan şeydi. Bugün oradaki mimariyi kostümler olmadan görüyoruz ve bu nedenle orijinal deneyimin yalnızca küçük bir kısmını görebiliyoruz.

ÜTOPYALAR VE ŞEHİRLER

Şehrin ilk yönü bu nedenle estetik bir deneyimdir. Aramızda kim, Pittsburgh, Philadelphia, New York, Baltimore'daki gökdelen projelerimizden birine bakıp, bir anlığına bile olsa, estetik bir deneyimmiş gibi davranabilir? Bu tür projelerin çoğu hakkında söylenebilecek en iyi şey, tarafsız olmalarıdır; çok fazla bakmanızı gerektirmezler, bu yüzden her gün yanlarından geçip gitmeniz, hantal kasvetlerine aldırış etmemeniz için yeterlidir.

Sonra eğitim deneyimi geliyor. Şehir, faaliyetleriyle insanları harekete geçirir ve uyandırır; yeter ki şehri kullanma, gerçekten bir araya gelme, kaynaşma ve birbirlerini tanıma, arkadaşlıklar kurma ve işbirlikçi bulma ve yeterince sık buluşma fırsatı olsun.

Ancak nüfusun büyük bir kısmı zamanını otoyolda gezerek veya yatmadan önce çocuklarıyla çeyrek saat oynayarak şehrin çalışma hayatının etkilerinden kurtulmaya çalışarak geçiriyorsa, eğitimsel bir deneyim olarak şehrin insanların yaşamında çok ikincil bir rol oynadığı açıktır.

Son olarak, şehrin üçüncü boyutu var. Şehir, dramanın deneyimidir: sahnedir; her şeyden önce büyük ölçüde bir tiyatrodur; ama aynı zamanda odak noktalarına karşı anlamlı bir toplumsal yaşamın gelişebileceği sahnedir. Şehir, drama sağlayarak, günlük aktivitelere anlamlı bir yön vererek, şehirdeki tüm farklı grupların, ailelerin ve derneklerin birliğini belirgin bir şekilde ifade ettiği bir olay örgüsü yaratarak bir kültür aracı olarak zirvesine ulaşır. Şehir, ancak böyle bir ortamda gösterilebilecek bir yaşam gerçeğini ortaya koyar.

Gerçek bir şehirde yaşama veya neredeyse her şehirde anlar yaşama deneyimine sahip olanlarımız, bu etkileyici deneyimin nelerden oluştuğunu ve ne kadar yeri dolduramaz olduğunu bilir; banliyöler, ne kadar sağlıklı olursa olsun, şehirdeki gibi yoğun ve anlamlı bir sosyal yaşamı asla yaratamaz. Görsel uyarmı ve neşe - bunlar, kültürün iş başında olduğu bir şehrin ayırt edici özellikleridir ve bunlar, büyük miktarda federal fon alan yenileme projelerinin ayırt edici özellikleri değildir. Bu anlamlı eseri ve bu çarpıcı zengin yaşamı üretmek için bir araya gelebilecek şeyler genellikle bütçelendirilmez.

Her şeyden önce, ya da belki de her şeyden önce, etkili bir drama yaratmak için şehrin her zaman insan ölçeğinde hayal edilmesi gerektiği için; ne yazık ki, mimarlık okullarımızın çoğu yalnızca insanlık dışı, anıtsal oranlarla ilgileniyor ve bunlar yalnızca nadiren, yalnızca büyük kamusal etkinliklerde, yalnızca muazzam kolektif öneme sahip şeyler için kullanılmalı - ve o zaman bile çok dikkatli bir şekilde ve anıtsallığın mutlak yetçiliğin bir ifadesi olduğunun bilinciyle; bu yüzden yumuşatılmalı ve karakteri değiştirilmeli ki daha demokratik ve dolayısıyla daha aristokrat bir yaşam biçiminin parçası haline gelsin.

Anlamlı aktivitelerden yoksun, anlamlı aktiviteleri bitmek bilmeyen ulaşım sorunlarıyla sekteye uğrayan, kimsenin buluşmaya vakti olmayan bir şehir, insanları arkadaşlarıyla iletişim kurmak için telefona başvurmaya zorlar, çünkü onlara şahsen ulaşmak çok zordur.

ÜTOPYALAR VE ŞEHİRLER

Ancak şehrin düzgün bir şekilde yaşayabilmesi için yüz yüze görüşmeleri teşvik etmesi gerekir. Bunun elektronik veya mekanik bir alternatifi yoktur; telefonlarımızda çift yönlü televizyon olsa bile, bu yine de bir soyutlama olur ve görünür yakınlık ve yakınlıktan doğan varlıklarımızın ve çevremizin gerçekliğinin tadını çıkarmamıza izin vermez. Bu canlı insan dokunuşu, iş bölgelerinde, fabrika bölgesinde, yerleşim alanlarında veya üniversitede yüzlerce farklı yerde mevcut olmalıdır; ve bu alanların her birinde uygun bir mimari formla desteklenmelidir.

Bunu biraz duygusal bir şekilde anlatıyorum çünkü uzun zamandır gururla ara sıra üyesi olduğumu söyleyebileceğim Pennsylvania Üniversitesi'nin yakın zamana kadar bir fakülte kulübü yoktu ve böyle bir kulübün varlığı fakülte hayatının kalitesini kökten değiştirdi. Meslektaşlarınızla bir fincan çay veya kokteyl eşliğinde oturup onlarla konuşabilirsiniz. Böyle bir tesadüfi karşılaşmanın yerini tutabilecek bir bibliyografya, kütüphane veya mekanik iletişim sistemi yok. Neredeyse şehrin mutlu tesadüfleri çoğaltmak ve en beklenmedik olasılıkları sunmak için bir yer olduğunu söyleyebiliriz. İnsanları uçsuz bucaksız banliyölere dağıttığınız anda şehrin gerçekliği ortadan kaybolur. Onları tamamen anonim karakterli ve aralarında rüzgar esintileri olan devasa yüksek binalara yerleştirdiğiniz anda, bu tür bir alışverişin imkânını kaybedersiniz.

Kültürün tüm bu yönleri farklılaşmayı, bireyselliği ve seçimi gerektirir. Bunlar gerekli şeylerdir. Bunlar mimari formlara dönüştürülmesi gereken şeylerdir ve planın kapsamı ne kadar genişse, ihtiyaç da o kadar büyük olur ve aniden değişmeyecek, bugün de yerinde olacak ve on yıl sonra da aynı yerde olacak küçük, tutarlı, tanınabilir birimlerin önemi de o kadar artar.

Öyleyse, şehrin kaçınılmaz dinamizmi hakkındaki tüm bu saçmalıklardan kurtulalım. Bugün çok eksik olan statik niteliği ortaya koymamız gerekiyor. Her ikisi de gerekli: fizyolojik yaşam fonksiyonları için gerekli olan dinamikler; ama aynı zamanda birikim ve süreklilik adına statiklik.

Küçük oğluma teknik lisedeki eski güzel günlerimi, atölyelerde yaptığımız şeyleri anlattığımı hatırlıyorum ve bana bezginlikle, "Baba, o binayı yıktılar mı?" diye sordu.

Şehrin en değerli yerleri hakkında çoğumuzun hissettiği his bu. Onları tanımadan önce, bazen kaldırılıyorlar; tıpkı geçen gün gittiğim ünlü bir Baltimore restoranında olduğu gibi, yeni bir kentsel yenileme projesi nedeniyle.

Sir William Holford'un dün yayaların önemi hakkında söyledikleri, bu kültürel yaşamı şehre, küçük bir birime, küçük ölçekli bir faaliyete nasıl geri getireceğimiz konusunda yapılan her türlü değerlendirmede vurgulanmalıdır. Kitlemel çözümlerden ve mekanik tekdüzelikten, baştan sona kaçınmalıyız. Osman'ın kusursuz bir beceri ve güzellikle uyguladığı o muhteşem planlama örneği olan Paris bulvarlarına bir bakalım.

ÜTOPYALAR VE ŞEHİRLER

Peki bu bulvarlar kahve olmadan ne işe yarardı? Aslında, kahvenin kendisi kirletiliyor ve araba trafiğinin akını altında yok oluyor. Ancak bulvara insani boyutlarını veren, kafenin samimiyetiydi; ona insani içerik veren ise kahveydi. Bulvarın kendisi, tasarım masasındaki bir taslaktır; Güzel Sanatlar Akademisi'nin projesiydi. Ancak kafeleri, dükkânları ve estetik bir deneyimle canlanan tüm dinamik insan faaliyetleriyle bulvar, daha yüksek bir kültür düzeyine aittir. Bu estetik deneyimin, insani içerikten bağımsız olarak yalnızca tasarım masasında tanımlanabileceği fikri, saf bir akademikliktir ve işini gerçekten bilen hiçbir mimari plancıya yakışmaz.

Dolayısıyla önümüzde büyük ölçekli bir proje varken ve şehrin kültürünü düşündüğümüzde, yayaaların hareketini aklımızda tutmalıyız; dinlenme, yakınlık, sohbet, birkaç kişinin "yalnız kalabalıktan" ayrılıp, kitlesel hareketler içinde boğulmuş olsalardı sahip olacaklarından daha yüksek bir düzeyde hayat deneyimi yaşama olanağı.

Bugün, benim şehrim New York'ta kent kültürünün en iyi örnekleri, "Off Broadway" tiyatroları [100-400 kişilik] ve espresso barlarıdır. Neden mi? Çünkü bu çerçeveler dahilinde şehre hayat geri getirilebilirken, kültürün gelişmesi için en elverişsiz yer Lincoln Center'dır.

Ülkenin her yerinde, Pittsburgh'un Altın Üçgeni'nde [merkezi iş bölgesi], Hamp'taki yeni projelerde ve San Francisco'dan Boston'a benzer projelerde, diğer tüm şehirlerde çoğu zaman gerçek estetik niteliklerden yoksun, boş, sözde estetikçilikten oluşan alanlar planlıyoruz; ve şehrin sosyal yaşamının, eğer gerçekten hayati önem taşıyorlarsa, estetik nitelikleriyle çok yakından bağlantılı olan dokusunu yok ediyoruz.

Philadelphia'daki yeni planlamada en çok hayran olduğum şeylerden biri, yeni yeni görünür hale gelen - her sokakta beklemezsiniz, çünkü böyle bir şey yok, ama hepsi Edmund Bacon'ın ustalıklı uyguladığı planın bir parçası - küçük yeşil gezinti yolları, şehir merkezindeki eski mahallelerden ve ardından umarım şehrin tüm mahallelerinden geçmeye başlayacak olan küçük çeyrek dönüşümlük parklar. Philadelphia'nın sokakları gezinti yolu olarak kurtarılabilir ve zamanla orada oluşacak yeni hayatı dört gözle bekliyorum - kafeler ve dükkanlarla, kalabalık caddelerden, trafikten ve talihsiz benzin dumanlarından, toz ve kirden uzakta. Tüm bunların izi, yakın zamana kadar kirli ara sokaklar olan yeşil gezinti yollarına kadar sürülebilir.

Ve eğer bu yeterli olursa, bundan pişman olmayacağız, tıpkı Philadelphia'nın diğer büyük kentsel anıtı Fairmount Park'a yönelik sürekli tahribat ve tecavüzden umutsuzluğa kapılmamamız gerektiği gibi.

Tamam, şimdi durup Profesör Cevi'nin muhteşem sunumunu düşünmenize izin verebilirim.

Ama ondan önce, konuştuklarımı özetlemek istiyorum.

ÜTOPYALAR VE ŞEHİRLER

1946'da Britanya'ya yaptığım ziyareti hatırlıyorum, o zamanlar ülke neredeyse hâlâ savaş halindeydi ve yeni yeni toparlanmaya başlıyordu. Her şey çok kıtlı, ama entelektüel yaşam yüksek seviyedeydi ve korkarım ki sonraki refahla biraz zayıfladı. Kimsenin yeterince yiyeceği yoktu, ama entelektüel tartışmalar hararetti. Şehir Planlama Enstitüsü'nde bir konferans vermem gerekiyordu ve savaşın hepsi için ne kadar derin bir deneyim olduğunu bildiğimden, yaşadıkları her şeyden sonra onlara ne söyleyebileceğimi düşündüm.

Dedim ki: Mahallelerinizi, bebek arabasında bir bebek ve yanında bir iki çocukla pazara giden bir anne için ilginç bir yürüyüş yolu sağlamanız gerekiyormuş gibi planlayın. Bu yürüyüşün her ayrıntısını düşünün ve onun için iyi bir yürüyüş olduğundan emin olun.

Oldukça basit bir tarifti ama yeterince uygularsanız küçük ölçekli planlamanın özüne ulaştığını göreceksiniz.

Bugün, her yerde uygulanan, çoğu zaman çok kapsamlı, çok görkemli, çok anı, çok acımasız, çok yıkıcı, devasa ve heybetli projelerle karşı karşıya olduğumuzda, benim farklı bir tavsiyem var. Kulağa sıradan bir şey, en zayıf genelleme gibi gelebilir, ama yine de şehir kültürü hakkındaki bilgimin özeti bu.

Şehir kültürünü düşünüyorsanız, o lanet arabaları unutun ve sevgililer ve arkadaşlar için insan ölçeğinde bir şehir planlayın. Önce onları düşünürseniz, kültür kendiliğinden gelir; ve sonunda o araba bile içinde yerini bulur.

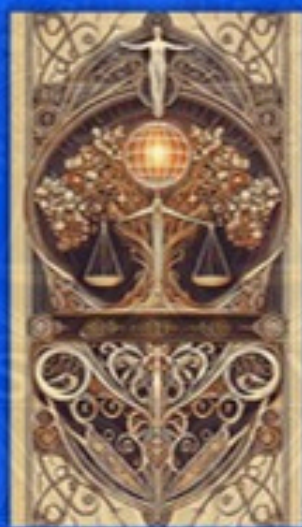

Lewis Mumford

Eğitim ve Bilim için
BİRLİKTE

Kültür ve Sanat için
BİRLİKTE

Tarih ve Toplum için
BİRLİKTE

Kültür ve Sanat için
BİRLİKTE

